

RYZIKO EKOLOGICZNE PRZEDSIĘBIORSTW NA RYNKU UBEZPIECZEŃ MAJĄTKOWYCH

ANNA DOŚ

ISBN: 978-83-7561-126-7
format 165/235, oprawa miękka
liczba stron: 244
cena: 49,90 zł

Patronat: PZU S.A., Geneva Association,
Gazeta Ubezpieczeniowa

Ochrona ubezpieczeniowa przed ryzykiem ekologicznym jest nową, dynamicznie rozwijającą się na świecie dziedziną, która również polskim przedsiębiorstwom stwarza szanse dostosowania się do zmian w otoczeniu, stawiających wymóg dbania o środowisko. W książce zaprezentowano istotę, cechy i źródła ryzyka ekologicznego przedsiębiorstw, proces zarządzania tym ryzykiem, metody jego oceny, pomiaru i kontroli, czynniki wpływające na podejmowanie decyzji o zastosowaniu ochrony ubezpieczeniowej (koszty, efektywność i skuteczność ubezpieczenia). Autorka przedstawia praktyczne podejście polskich przedsiębiorstw względem ubezpieczania ryzyka ekologicznego, najczęściej transferowane rodzaje ryzyka, odczuwane korzyści. Prezentuje produkty ubezpieczeniowe, które pozwalają na przejęcie tego ryzyka przez ubezpieczycieli, uwarunkowania ich podaży oraz ofertę polskich zakładów ubezpieczeń, także w porównaniu z zakresem ochrony proponowanej przez zakłady zagraniczne.

Ubezpieczenia stają się coraz ważniejszą częścią polskiej gospodarki, która odrabia wieloletnie zaniedbania w tym zakresie. Tworząc obecnie ponad 1% PKB, dają zatrudnienie już blisko 150 tys. osób. Ich istnienie ma podstawowe znaczenie dla normalnego funkcjonowania przedsiębiorstw. Ubezpieczenia chronią m.in. ich zasoby oraz podnoszą poziom bezpieczeństwa obrotu rynkowego, tym samym wpływając na ich wartość rynkową. Efektywne użycie ubezpieczeń w programach zarządzania ryzykiem wymaga dysponowania coraz większymi umiejętnościami i kompetencjami. Wychodząc naprzeciw tym potrzebom, uruchomiliśmy serię wydawniczą po nazwę „Współczesne Ubezpieczenia”, która dostarcza m.in. specjalistycznej wiedzy niezbędnej do efektywnego wykorzystywania ubezpieczeń jako instrumentu zarządzania przedsiębiorstwem.

– prof. dr hab. Jan Monkiewicz,
przewodniczący Komitetu Redakcyjnego serii

Spis treści

Wstęp	7
-------------	---

Rozdział 1

Ryzyko ekologiczne w działalności przedsiębiorstwa	11
1.1. Istota ryzyka ekologicznego przedsiębiorstwa	11
1.1.1. Ryzyko ekologiczne przedsiębiorstwa i jego właściwości	11
1.1.2. Rodzaje ryzyka ekologicznego przedsiębiorstwa	17
1.2. Źródła ryzyka ekologicznego przedsiębiorstwa	21
1.2.1. Źródła zewnętrzne i wewnętrzne	21
1.2.2. Znaczenie działań państwa w generowaniu ryzyka ekologicznego przedsiębiorstwa	24
1.2.3. Kapitałodawcy i klienci jako źródła ryzyka ekologicznego przedsiębiorstwa	31
1.3. Zarządzanie ryzykiem ekologicznym w przedsiębiorstwie	38
1.3.1. Ocena ryzyka ekologicznego	38
1.3.2. Metody kontroli ryzyka ekologicznego przedsiębiorstwa	47

Rozdział 2

Potencjał rynku ubezpieczeń majątkowych w zakresie absorpcji ryzyka ekologicznego przedsiębiorstwa	53
2.1. Funkcjonowanie rynku ubezpieczeń majątkowych	53
2.2. Problem ubezpieczalności ryzyka ekologicznego przedsiębiorstwa	59
2.2.1. Ryzyko ekologiczne przedsiębiorstwa na tle wzorca ubezpieczalności	59
2.2.2. Czynniki wspomagające przejmowanie ryzyka ekologicznego przez zakłady ubezpieczeń majątkowych	63
2.3. Ubezpieczenia majątkowe chroniące przedsiębiorstwo przed ryzykiem ekologicznym	69

Rozdział 3

Czynniki popytu przedsiębiorstw na ubezpieczenia majątkowe chroniące przed ryzykiem ekologicznym	83
3.1. Efektywność jako kryterium podejmowania przez przedsiębiorstwo decyzji o zastosowaniu ubezpieczenia w ochronie przed ryzykiem ekologicznym	83
3.2. Kluczowe determinanty efektywności ubezpieczenia	86
3.2.1. Korzyści płynące z wyboru ubezpieczenia	86
3.2.2. Skuteczność ubezpieczenia	93
3.2.3. Koszt ubezpieczenia	102
3.3. Rola świadomości ubezpieczeniowej	113

Rozdział 4

Ochrona przed ryzykiem ekologicznym przedsiębiorstwa dostarczana przez ubezpieczenia majątkowe	119
4.1. Profil i charakterystyka badań	119
4.2. Ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej	122
4.3. Ubezpieczenia mienia od ognia i innych zdarzeń losowych	139
4.4. Pozostałe ubezpieczenia majątkowe	153
4.5. Ochrona przed ryzykiem ekologicznym oferowana przez zagraniczne zakłady ubezpieczeń na tle oferty zakładów krajowych	163

Rozdział 5

Decyzje przedsiębiorstw o wykorzystaniu ubezpieczeń majątkowych w ochronie przed ryzykiem ekologicznym	173
5.1. Charakterystyka badania popytu przedsiębiorstw na ubezpieczenia chroniące przed ryzykiem ekologicznym	173
5.2. Jakość oceny ryzyka ekologicznego	178
5.3. Skala redukcji ryzyka ekologicznego	187
5.4. Finansowanie ryzyka ekologicznego poza ubezpieczeniem	193
5.5. Wykorzystanie oferty rynku ubezpieczeń majątkowych	197
 Zakończenie	 217
 Bibliografia	 223

Załącznik 1

Ubezpieczenia chroniące przed negatywnymi skutkami ryzyka ekologicznego przedsiębiorstwa dostępne na rynku amerykańskim ...	235
---	-----

Załącznik 2

Ubezpieczenia chroniące przed negatywnymi skutkami ryzyka ekologicznego przedsiębiorstwa dostępne na rynku brytyjskim	239
---	-----

Załącznik 3

Ochrona przed negatywnymi skutkami ryzyka wynikającego z oddziaływania przedsiębiorstwa na środowisko oferowana przez AIG na tle ochrony oferowanej przez krajowe zakłady ubezpieczeń	242
---	-----

1.

Ryzyko ekologiczne w działalności przedsiębiorstwa

1.1. Istota ryzyka ekologicznego przedsiębiorstwa

1.1.1. Ryzyko ekologiczne przedsiębiorstwa i jego właściwości

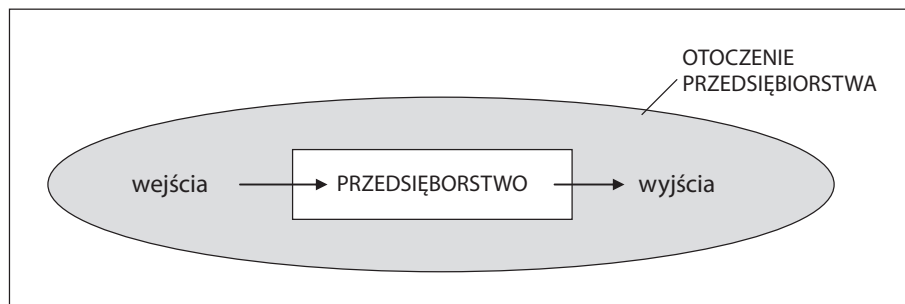
Pojęcie „ryzyko ekologiczne” może nasuwać różnorodne interpretacje. Jak dotąd zazwyczaj posługiwano się nim w kontekście zagrożeń dla środowiska (zanieczyszczeń, nadmiernej eksploatacji zasobów, wyginięcia gatunków) lub zagrożeń ludności i podmiotów gospodarujących zanieczyszczeniami (katastrofa w Czarnobylu, Seveso, Bhopal) bądź siłami przyrody (huragany, powódzie). Takie rozumienie było podyktowane najczęściej rozważaniem konkretnego typu zagrożenia, czynników, które je kształtują oraz skutków. Należy jednak podkreślić, że tym, co jest najbardziej interesujące w rozważaniu danego ryzyka jest odkrycie **sposobów na ograniczenie jego negatywnych skutków**. W to zaś, z założenia, najbardziej zaangażowane są podmioty, które tych skutków doświadczają. Dlatego też w niniejszej książce przyjęto perspektywę podmiotową, tj. perspektywę przedsiębiorstwa narażonego na pewną kategorię ryzyka – ryzyko ekologiczne. Uznano, że wyłącznie takie podejście umożliwi jednoznaczne zdefiniowanie tego ryzyka, prawidłowe określenie jego właściwości i rodzajów oraz zaprezentowanie sposobów na ograniczenie jego negatywnych skutków (stanowi to treść niniejszego rozdziału).

Przedsiębiorstwo funkcjonuje jako system w otoczeniu, które należy rozumieć jako te elementy, które nie wchodzą w skład przedsiębiorstwa, a równocześnie mają z nim związek, tzn. oddziałują na stan przedsiębiorstwa, a przedsiębiorstwo oddziałuje na nie (kanały, poprzez które otoczenie oddziałuje na przedsiębiorstwo, nazywane są wejściami systemu przedsiębiorstwa, zaś kanały, którymi przedsiębiorstwo oddziałuje na otoczenie – wyjściami). Zależność tę prezentuje rysunek 1.1.

Współcześnie coraz częściej charakter otoczenia przedsiębiorstwa określany jest jako „burzliwy” (czyli nieregularny, nieliniowy, nieobliczalny), co służy podkre-

śleniu intensyfikacji zachodzących w nim zmian. Zmiany te generują ryzyko przedsiębiorstwa, którego obecne rodzaje różnią się od wcześniejszych globalnym zasięgiem i współczesnymi przyczynami powstania. Za jeden z najbardziej charakterystycznych atrybutów turbulentności otoczenia przedsiębiorstwa uznawane są dziś zmiany związane z relacjami gospodarki i środowiska (rozumianego jako ogół powiązanych pomiędzy sobą elementów przyrodniczych, także zmodyfikowanych przez człowieka). Na tej płaszczyźnie pojawia się problem ryzyka ekologicznego dotyczącego zarówno podmiotów gospodarczych, jak i społeczeństwa. Skutki ryzyka ekologicznego, z punktu widzenia systemu społeczno-gospodarczego i jego powiązań ze środowiskiem, mają w przeważającej części charakter negatywny. Przedsiębiorstwa, którym zagrażają negatywne konsekwencje ryzyka ekologicznego, stają wobec niebezpieczeństwa niezrealizowania założonych celów. Potrzebują zatem uciec się do takich działań, które zwiększają stopień realności (czyli powodzenia) przedsięwzięcia. Podstawę do identyfikacji właściwych metod zabezpieczających przed negatywnymi skutkami ryzyka ekologicznego przedsiębiorstwa stanowi jego prawidłowa charakterystyka, obejmująca definicję, parametryzację (ustalenie właściwości) oraz klasyfikację.

Rysunek 1.1. Przedsiębiorstwo jako system w otoczeniu

Źródło: Opracowanie własne na podstawie [Kozłowski 1973, s. 17–23; Bielski 2002, s. 17; Regulski 1974, s. 12].

Definicja ryzyka ekologicznego przedsiębiorstwa powinna zawierać jednoznaczną charakterystykę przedmiotu (zjawiska), zawierającą informacje o jego istotnych cechach (za które uznaje się takie, których obecność w przedmiocie rozstrzyga o użyciu danego terminu) [*Mała encyklopedia logiki* 1970]. Zgodnie z tym definicja ryzyka ekologicznego przedsiębiorstwa powinna mieć strukturę dwuczęściową: wyjaśniać zarówno pojęcie samego „ryzyka przedsiębiorstwa”, jak i atrybutu „ekologiczności” (ekologiczny oznacza w tym kontekście „dotyczący środowiska”), który odróżnia ryzyko ekologiczne od pozostałych typów ryzyka. Ustalenie znaczenia terminu „ryzyko ekologiczne przedsiębiorstwa” wymaga zatem w pierwszej kolejności objaśnienia pojęcia „ryzyko przedsiębiorstwa”.

wieka, którego prawdopodobieństwo można określić” [Sidorczyk 2007, s. 248]. Definicja ta jest nieprecyzyjna (wydaje się obejmować swą treścią zdarzenia nieposiadające atrybutu „ekologiczności”, w tym także zamachy terrorystyczne) i pozostaje niemożliwa do odczytania, bez uwzględnienia poprzedzających ją rozważań dotyczących bezpieczeństwa ekologicznego, które rozpatrywane jest z punktu widzenia antroposferycznego – jako oddziaływanie sił przyrody na człowieka i gospodarkę – oraz biosferycznego – jako oddziaływanie człowieka i gospodarki na środowisko [Sidorczyk 2007, s. 234–235]. W tym kontekście myśl autorki wzbogaca dotychczas prezentowane rozważania problemu ryzyka ekologicznego o kwestię oddziaływania środowiska na człowieka i gospodarkę. Należy to uznać za cenny wkład, gdyż całościowy i funkcjonalny charakter środowiska oraz współistnienie i współzależność elementów naturalnych (przyrodniczych) i antropogenicznych wskazują na interakcyjność w ramach powiązań antroposfery i biosfery [Parysek 2007, s. 104].

Termin „ryzyko ekologiczne przedsiębiorstwa” wprowadza Z. Gil, która określa je jako „...możliwość wystąpienia klęsk żywiołowych na terenie działalności firmy lub prawdopodobieństwo katastrofy ekologicznej wywołanej awarią sprzętu bądź technologii stosowanej przez firmę” [Gil 2000, s. 164, cyt. za Borys, 2002, s. 19]. Definicję tę należy ocenić jako zbyt wąską – ogranicza ona bowiem rozumienie ryzyka ekologicznego do możliwości wystąpienia nagłych i nieprzewidzianych szkód o skutkach katastrofalnych, przez co pomija znaczną część zagrożeń ekologicznych powstałych wskutek powolnego, a także niespowodowanego awarią oddziaływania określonych czynników oraz zagrożeń generujących następstwa o mniejszej skali (np. wprowadzenie na rynek nowego produktu, którego konsumpcja w nieprzewidziany sposób degraduje środowisko). Uwzględnia ona jednak istnienie wzajemnego oddziaływania przedsiębiorstwa (należącego do antroposfery) i środowiska (biosfery), co jest zgodne z koncepcją przedsiębiorstwa jako systemu, który posiada zarówno wyjścia, jak i wejścia oraz funkcjonuje w interakcji ze środowiskiem naturalnym.

Przeprowadzona analiza definicji ryzyka ekologicznego zawartych w polskiej literaturze pozwala stwierdzić, że cechą wyróżniającą je nie jest przedmiot zagrożony destrukcją, lecz sytuacja kreująca możliwość strat przedsiębiorstwa. Dlatego też **ryzyko ekologiczne przedsiębiorstwa** należy zdefiniować jako *możliwość wystąpienia strat w przedsiębiorstwie (czyli szkód w zasobach wyrażonych wartościami), wynikającą z oddziaływania środowiska na przedsiębiorstwo oraz przedsiębiorstwa na środowisko.*

Zachęcamy do lektury!